

הישיבה המאיתים חמישים וארבע (רנד)

ביום י"ז באייר התש"ס (22 במאי 2000) בשעה 15:00, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, משה אזר, שרגא אירמאי, אילן אלדר, יהושע בלאו, זאב בן-חיים, משה בר-אשר (יו"ר), שולמית הראבן, שמעון זנדבנק, אפרים חזן, אבנר טריינין, אברהם יבין, יוסף יהלום, ישראל יבין, קציעה כ"ץ, גד בן-עמי צרפתי, יהודה רצהבי;
החברים-היועצים שולמית אליצור, אהרן ממן, שלמה גאה, מנחם קיסטר;
המנהל הכללי נתן אפרתי; עובדי המזכירות המדעית רונית גדיש, עינת גונן, קרן דובנוב, ברק דן, צביה זמירי, מלכה זמלי, רחל סליג; יועצת הלשון ברשות השידור רות אלמגור-רמון.

סדר היום: א. הרצאת אהרן ממן "לשון חז"ל במילון 'כתאב אלחאוי' לרב האי גאון - על פי אוספי אדלר וטיילור-שכטר"
ב. מילים בשימוש כללי
ג. מונחים שונים: מַעֲגָנָה, שְׁדָרוּג
ד. המשקלים פְּעֻלֹן, פְּעֻלֹן
ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק
ו. אישור זיכרונות מליאת האקדמיה לשנים התשנ"ז-התשנ"ח-התשנ"ט

א. הרצאת אהרן ממן "לשון חז"ל במילון 'כתאב אלחאוי' לרב האי גאון - על פי אוספי אדלר וטיילור-שכטר" (הרצאה שנתית לכבודו של פרופ' יעקב אלרהנד)

[הערת העורך: ההרצאה תתפרסם בחוברת לשוננו לעם נו, ב (התשס"ז).]

ב. מילים בשימוש כללי

מ' בר-אשר: הסעיף הראשון לדיון הוא הצעות הוועדה למילים בשימוש.

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. מופינים - muffins
2. קבלות - outsourcing
3. חֶבְרַת הֶזְנֵק - start-up (company)
4. מְמַחָה יָד - handblender
5. מִדְגָּנִים - cereals
6. מְנַעֵל פְּדוּרִי - tubular lock
7. אֶקְוָה - aquifer

רקע

1. מופינים - muffins
ההגדרה לפי 'לקסיקון לועזי-עברי' של פרולוג: מֶפֶן - מאפה בצורת לחמנייה עגולה העשוי קמח חיטה, קמח תירס, ביצים ועוד.
ההצעה 'מופינים' בעקבות תופינים שבמקרא (ויקרא ו, יד); במדרש יש המייחסים את 'תופינים' לשורש אפיי: "תופינה - תאפינה נא(ה)" (בבלי מנחות נ, ע"ב).

2. קבלות - outsourcing
מבחינים בין 'קבלנות' ל-outsourcing. 'ביקבלנות' מדובר בהתקשרות לטווח קצר על ידי מפרט מוגדר, ואילו ב-outsourcing מדובר בהתקשרות ארוכת טווח ובהעברת כל האחריות לנותן השירות. הארגון או החברה מוותרים על פעילות קבועה שנעשתה בהם ומעבירים אותה לגורם חיצוני. השיטה קשורה להפרטה (משרדי הממשלה אמורים להוציא יותר ויותר פעולות החוצה) ולגלובליזציה (חברות בין-לאומיות המתמחות בתחומים מסוימים מציעות את שירותיהן לחברות ולארגונים בארצות שונות). דוגמאות לפעולות שנעשה בהן outsourcing: שירותי הסעדה, שירותים לוגיסטיים (כגון אחסנה, ניהול מלאי), צי רכב, מחשב ועוד.

מונח שהחל לשמש בקרב העוסקים בעניין שלא לשביעות רצונם הוא תרגום השאילה "מיקור חוץ".

המילה קבלות באה במקורות והיא נרדפת ל'קבלנות'.
הצעות אחרות שעלו: אַצוּל, אַצִּילַת חוץ, אַחְצוֹן, חֶצוֹן, קְבָלוֹת חוץ.

3. חֶבְרַת הֶזְנֵק - start-up (company)
חברת start-up היא חברה חדשה שיש לה רעיון ראשוני. כיום יש בישראל כ-3000 חברות כאלה. סוג קצת שונה של חברות כאלה פועלות ביחממות טכנולוגיות; החברה מקבלת שטח ומקורות מימון, ועליה להוכיח את עצמה.

ישיבת הוועדה משנת התשנ"ח עלו ההצעות 'חברה התחלית' ו'חברת אתחולי'. ואולם אנשים בכירים העוסקים בתחום הדגישו שהרכיב החשוב בביטוי start-up הוא הרכיב השני - up, ולכן כל מה שנגזר מן 'התחלה' אינו רצוי. לפני הוועדה הובאו הצעות רבות מטעמים - כפי שמסרה מלכה זמלי - הקשורות במושגים של צמיחה, של המראה וניסקה, של זריחה, של תנופה ומעוף, של יזמה ועוד.

מן ההצעות שעלו: חברת חלוץ, מיעף, (חברת) מְנַבֵּט, חברת נְבֵט, חברת נְחָשׁוֹן, חברת אֶפְרוֹחַ (מן אֶפְרוֹחַ ומן פריחה), חברת אָפְעֵל.
ההצעה חֶבְרַת הֶזְנֵק התקבלה כמעט פה אחד בוועדה.

4. מְמַחָה יָד - handblender
המונח blender הוא מְמַחָה (מונחי כלכלת הבית, התשל"ח); המונח רווח בספרי בישול [מחית

הוא המונח שנקבע לפירה, והוא נפוץ הן בספרי בישול הן על צנצנות של מזון מוכן (לתינוקות).

בעלון המצורף למכשיר הנדון באים שמותיו בלשונות אחדות, ובהן: אנגלית – handblender; גרמנית – Stabmixer; צרפתית – mixeur plongeant; ערבית – חילאטה ידויה. במילון החזותי: מְמַחָה יָד. בוועדה הוחלט פה אחד לאמץ את המונח מְמַחָה יָד.

5. מְדַגְגִים – cereals

השימוש המקובל הוא 'דגנים' (וגם 'דגני בוקר'), אלא ש'דגנים' הוא שם כללי, ואינו מכוון למזון מעובד דווקא. הסוג המוכר ביותר של cereals הוא 'פתיית תירס' – cornflakes. במונחי האקדמיה: cereals – דָגָן (כלכלת הבית, התש"ח). ההצעה מְדַגְגִים התקבלה פה אחד. הערה: הניקוד בפתח ודגש (על דרך מְמַתְקִים, מְטַעְמִים, מְחַמְצִים) מאפשר שמירת התנועה בנטייה: מְדַגְגִי.

6. מְנַעוּל פְּדוּרִי – tubular lock

מדובר במנעול המותקן בתוך ידית שצורתה כדורית, והוא ננעל על ידי לחיצה או על ידי סיבוב המפתח בתוכו.

הצעות שעלו בוועדה: מְנַעוּל לְחִיצָה/לְחִיץ/לְחִיץ; מְנַעוּל תְּפוּחַ; מְנַעוּל יָדִית. מנעולנים שנועצו בהם הסבירו שימנעול ידיתי משמש למנעול מסוג אחר (ידית שאינה נפתחת מבחוץ), ואילו השמות הקשורים בלחיצה אינם מתאימים משום שיש מנעולים מן הסוג הזה הנפתחים במפתח במקום בלחיצה.

עלתה גם ההצעה מְנַעוּל צְנׁוּרִי (תרגום המונח באנגלית). ההצעה נדחתה בשל קרבתה למְנַעוּל גְּלִילִי – המונח שנקבע ל-cylinder lock (= Yale lock). נימוק אחר לדחייה: השם 'צינור' מבטא את המנגנון הפנימי שאינו גלוי כלל למשתמשים. הצעות שהעלו המנעולנים: מְנַעוּל פְּדוּרִי, מְנַעוּל פְּתוּר.

7. אַקוּיְפָּר – aquifer

בשנים האחרונות חדר לשימוש הכללי המונח 'אקוויפר' והוא גורר עמו שיבושי הגייה לרוב. הוועדה קיבלה פנייה למצוא לו חלופה עברית, ולאחר התלבטות החליטה לקבל עליה משימה זו.

מדובר בשני סוגים של שכבות סלע: האחת היא שכבת סלע אטומה, הקרויה אקוויקלוד – aquiclude; מעליה שכבת סלע שיש בה חללים ובהם נאספים המים. שכבה זו קרויה אקוויפר. בארץ כמה אקוויפרים: אקוויפר החר (מתחלק לשניים – אקוויפר רדוד ואקוויפר עמוק), אקוויפר החוף, האקוויפר הנובי.

במילונים מקצועיים של האקדמיה נקבע: נוֹשֵׂא מַיִם, אַקוּיְפֵר (הידרולוגיה, התש"א; גאוגרפיה, התש"ט).

ברשות השידור משתמשים ב'אקוויפר' כמונח שקול למאגר מי התהום. נמסר כי גם בהקשר המדעי משתמשים ב'אקוויפר' הן כשמתכוונים למים שהשכבה הזאת מכילה, הן כשמתכוונים לרכיב המוצק.

ש' אירמאי הסתייג מהחלטת הוועדה לדון במונח – בחיותו לדבריו מונח מקצועי לחלוטין. המונח המוצע 'אקוּפֵר' גזור מן השורש קוּיַי (בהשראת 'מקווה מים'). הנסמך: אַקוּפֵר החר וכיו"ב.

ההצעה אַקוּפֵר התקבלה פה אחד בוועדה.

מ' קיסטר: אני רוצה להוסיף כמה פרטים על אלה שנמסרו בכתב. לפי מה שעלה בידינו

לברר, המונח השני – outsourcing – איננו תלוי כיוון. מונח אחד משמש אצל נותני השירות ואצל מקבליו, ועל כן אין צורך בשני מונחים עבריים. אף שהמילה קבלות באה כבר בתוספתא, הצעת הוועדה להבחין בין קבלנות לקבלות ולתת לקבלות משמע מיוחד אינה עולה מן המקורות. יתרונה של ההצעה שיש כאן הזדמנות להציל את קבלות מן הנשייה. בדברי ההסבר למונח אפשר לראות הצעות בכיוונים אחרים לגמרי – למשל מן השורש אצ"ל.

אף שההצעה חברת הַזֵּנֶק התקבלה בוועדה ברוב גדול, אני רוצה להסב את תשומת הלב להצעה חברת מִנְפֵּט של הגב' זמלי. מבירורה עולה כי בצרפתית נקראות החברות האלה jeune pousse – שם הקרוב במשמעו לנבט יותר משהוא קרוב לזינוק.

השאלה העיקרית בפרשת מדגנים היא אם אמנם יש צורך במילה מיוחדת. באנגלית cereals משמעה בראש ובראשונה 'דגנים' סתם, ומכאן עברה לציין גם את הדגנים המעובדים. ואולם העובדה ששפות אחרות אינן מבחינות בין הדגנים הטבעיים לאלה המעובדים ומילה אחת משמשת לשני הסוגים, אין בה כשלעצמה כדי להכריע לגבי העברית. אם דוברי עברית חשים שאינם אוכלים מיני דגנים, אלא משהו אחר, ומחפשים מילה או צירוף מיוחד כדי להבחין בין אלה לאלה, יש להתייחס לכך בכובד ראש. אם מסכימים על הצורך בחידוש מילה, ההצעה מדגנים שובת לב. הצורה בפתח ודגש – מְדַגְגִים – הועדפה על זו הטבעית יותר בקמץ – מְדַגְגִים – גם כדי לקשור אותה אל מילים קרובות, כגון מְמַתְקִים, מְטַעְמִים, וגם מתוך הנחה שאם תיקלט המילה ישמרו הדוברים על תנועתה בנטייה. כן הועדפה הצורה בחיריק על זו בפתח – מְדַגְגִים – משום הקשר הצלילי אל מְגַדְגִנֹת.

ההצעה מנעול כדורי, וכן ההצעה החלופית מנעול כפתור, באו מבעלי המקצוע. חשוב לציין שלא המנעול כדורי אלא הידית שבתוכה הוא מותקן, ומדובר אפוא בלשון קצרה. כמובן אין כל הכרח שהידית תישאר כדורית, אך זהו בדרך כלל המצב היום. עלתה גם ההצעה – על פי מה שנוהג אצל המנעולנים – להבחין בין מנעול הננעל על ידי לחיצה למנעול מעין זה הננעל על ידי סיבוב המפתח בתוכו.

גם בהמליצם על מנעול כדורי וגם על המונח הבא – אקווה – היו חברי הוועדה מודעים לכך שביסודו של דבר מדובר במונחים מקצועיים, אלא שאין פועלת היום ועדת מינוח מתאימה. על כן נידונה תחילה השאלה אם לדון בהם. בעטייה של בעיית המים בארץ, ההולכת ומחריפה בשנים האחרונות, הפך המונח אקוויפר ממונח מקצועי למילה בשימוש כללי ובשיבוש כללי, והוועדה החליטה על המילה אקווה תחת הצירוף נושא מים, שנקבע בשנת התשל"א במונחי ההידרולוגיה. הצירוף נושא מים התברר כבעייתי מאוד וכמעט בלתי אפשרי בשימוש הכללי; האם ייאמר למשל נושא מי החר חלף אקוויפר ההר? זאת ועוד, בשימוש הכללי לא נתפס האקוויפר כמשמעו הגאולוגי, כלומר שכבת הסלע הנושאת את המים, אלא כמאגר מי התהום עצמו, והקשר לצירוף שנקבע נחלש. למרות מה שאפשר לחשוב, לא חיפשה הוועדה הצעה שתזכיר בצלילה את המילה הלטינית aqua, וכיבו הראשון של המונח הלועזי. תחילה הוצע שישמש השורש קו"י בשל היקוות המים בשכבת הסלע, ורק לאחר כמה הצעות בכיוון זה, כגון מְקוּיָת, נתקבלה ההצעה אַקוּה, השקולה במשקל לא שכיח.

מ' בר-אשר: כמנהגנו נחלק את הדיון לשניים. תחילה נדון בשלוש המילים הראשונות.

י' בלאו: ההצעה מופינים היא חידוד לשון יפה מאוד. אולם בהצעות קבלות וחברת הזנק אני מוצא דופי. אמנם נאמר לנו שהמונח הלועזי outsourcing הוא דו-כיווני, אך השורש קב"ל הוא חד-כיווני – מן המעביד אל העובד, ולא להפך. אני קורא בדברי ההסבר שלדעת בעלי המקצוע הרכיב up חשוב מן הרכיב start, ובכל זאת המילה הזנק נראית לי חזקה מדיי בשביל start-up.

א' חזן: בהצעות האחרות שעמדו לדיון בוועדה אני רואה גם קבלנות חוץ. מאחר שהמילה קבלנות ידועה ומוכרת, כדאי אולי בכל זאת לאמץ הצעה זו. גם הדמיון הרב בין קבלנות לקבלות עשוי להיות בעוכרי הצעת הוועדה.

ר' גדיש: הבעיה היא שקבלנות מעצם טיבה היא עבודה שעושה גורם חוץ. על כן תוספת הרכיב חוץ אינה מוצלחת כלל ועיקר.

מ' קיסטר: הבעיה איננה לשונית. האנשים שאצלם ביררנו התעקשו שיש צורך במונח חדש, אף כי מבחינה עקרונית יכלו להשתמש במילה קבלנות גם כאן.

מ' בר-אשר: אם אני מבין את הדברים לאשורם, הקבלנות היא לרוב חד-פעמית, ואילו כאן מדובר בקבלנות נמשכת. ואולם אין בהצעת הוועדה קבלות דבר שיעיד על כך. המילה איננה שקופה וזאת חולשתה.

א' חזן: מן ההצעות לחברת start-up חברת נחשון היא היפה ביותר לטעמי.

מ' אזר: זה כמה שבועות שאני שומע בתכניות על כלכלה ברדיו שמשתמשים במונח חברת הזנק, וזה נשמע יפה וטבעי.

א' טריינין: מכיוון שההצעה חברת הזנק החלה מהלכת, אינני רואה סיבה שלא לקבלה, ואולם גם בעיניי ההצעה חברת נחשון טובה יותר. אשר ל-outourcing, דווקא קבלות נשמעת לי לטווח קצר יותר מקבלנות.

א' אלדר: כאמור המילה קבלות איננה שקופה, וקשה ללמוד ממנה על ההבחנה בינה ובין קבלנות. על כן אני מציע את הצירוף קבלנות שירותים, שהרי רוב הדברים שמוסדות מוסרים לגופים מן החוץ הם בתחום השירותים.

א' יבין: מה בדבר קבלנות קבע?

מ' בר-אשר: אמנם הקבלנות נמשכת אך איננה קבועה.

ר' גדיש: חוץ מאורך הטווח של ה-outourcing, יש בו דבר מה נוסף. הגוף שמעוניין

בסוג זה של קבלנות מוותר למעשה על חלק מסמכויותיו – אלה שאינן במרכז תכליתו – ואוצל אותן לגוף אחר, אך אין כאן קבלנות קבע. בהצעה קבלנות שירות או שירותים יש מעין הנמכה, וזה בדיוק הפך כוונתם של המעוניינים במונח.

מ' בר-אשר: אני מציע להחזיר את outsourcing לוועדה לעיון נוסף, מכיוון שלא הייתי רוצה שיתקבל מונח שלא נידון לעומקו.

מ' קיסטר: השאלה היא אם יש טעם בהחזרת המונח לוועדה. גם ההצעות הנדונות בוועדה וגם החלטותיה נשלחות לחברי האקדמיה, ותגובותיהם נשקלות בוועדה. אם לא יעלו חברי האקדמיה כיוון חדש, הסבירות שיתקבלו בוועדה החלטות חדשות נמוכה. הכיוונים שהוצעו כאן, כגון קבלנות שירות או שירותים, כבר עלו בוועדה, ולא נמצאו להם תומכים רבים.

מ' בר-אשר: אם כן אפשר שהמליאה לא תצביע על מילה זו, והמילה תישאר תלויה ועומדת עד שתעלה בעתיד הצעה טובה.

מ' קיסטר: מה בדבר ההצעה אצול?

י' בלאו: באופן עקרוני אני חושב שעדיף צירוף של מילים קיימות ממילה חדשה. זה יתרונה של ההצעה קבלנות שירותים. המילה שירותים כללית כל כך, שאפשר לצרף אותה לכל דבר. כך אנו ממציאים צירוף חדש, אבל לא מילה חדשה.

מ' קיסטר: הבעיה היא שמן המילה קבלנות ניסינו להימנע. נראה שבהקשר זה הציבור נוטה להתרחק ממנה.

א' אבנר: אפשר לקבוע קבלות שירות, שהרי המילה קבלות איננה חדשה.

מ' בר-אשר: אם אין מנקדים את הווי"ו, יש בעיה של הומוגרפיה עם קבלות שירות. נפנה להצבעה על ארבעת המונחים הראשונים.

הצבעה

בעד מופין (ברבים מופינים) – 16

הוחלט: מופין (muffin).

מ' בר-אשר: בהצבעה על outsourcing אעמיד להצבעה שלוש אפשרויות: הצעת הוועדה קבלות, ההצעה שעלתה במליאה קבלנות שירות והאפשרות שלא לקבל היום החלטה, אלא להשאיר לעת עתה את המילה תלויה ועומדת. אפשר להצביע יותר מפעם אחת.

הצבעה

בעד קבלות – 3

בעד קבלנות שרות – 13

נגד קבלת אחת ההצעות – 6

הוחלט: קבלנות שרות (outsourcing).

[הצרת העורך: על ההחלטה הגישה הוועדה למילים בשימוש כללי ערעור בישיבה רעב (כ"ו בניסן התשס"ג, 28 באפריל 2003). המונח הוחזר לוועדה.]

בעד חברת הזנק – 15

הוחלט: חברת הזנק (start-up company).

בעד ממחה יד – 17

הוחלט: ממחה יד (handblender).

מ' בר-אשר: נעבור לדון בשלוש המילים האחרות שברשימה.

ש' אירמאי: על פי הגדרת מילון וֶבֶסטר למנעול כדורי, הדבר שמייחד אותו ממנעולים אחרים הוא שפופרת קטנה – לא צינור – שבולטת מחוץ לדלת. את החלק הבולט מכסים בדרך כלל במה שנראה כחצי כדור, אבל אפשר לתת לו צורות מצורות שונות. מה שחשוב בטכנולוגיה – ועל פיו גם מקובל לתת את השם – הוא המנגנון הפנימי, ולא הצורה החיצונית. למשל, שסתום כדורי אינו נראה מבחוץ ככדור כלל וכלל, והוא נקרא כך על שום הכדור שסוגר את הפתח מבפנים. לפיכך נראה לי שיש לקרוא למנעול הנדון מנעול שפופרי או מנעול שפופרתי.

א' אבנר: במקום שם תואר אפשר להציע צירוף סמיכות – מנעול שפופרת.

ש' אירמאי: העיקר שלא יהיה כדור או כדורי.

אשר לאקווה, דבריי נאמרים בשם כל הפרופסורים להידרולוגיה בטכניון, שדואגים למינוח מקצועי בתחום כבר שישנים שנה. צריך להבחין בין שני מושגים – הכלי הנוזל שבתוכו. הכלי הוא שכבת הסלע או החרסית הנושאת את הנוזל, והיא נקראת באנגלית water bearing stratum/layer. שכבה זו נחלקת לשישה סוגים; האחד נקרא אקוויפר, השני אקוויקלוד וכן הלאה. הנוזל נקרא ground water, ובעברית מי תהום. חשוב להבין שאקוויפר איננו מים, אף שנראה שהציבור נוטה לחשוב כך, ואין צורך באקווה בשביל מי התהום. אגב, אפשר גם שה-water bearing, כלומר השכבה נושאת המים, תהיה ריקה ממים. מאחר שיש שישה סוגים של נושאי מים, איננו מתרגמים אותם. בעבר לא הבחינו ביניהם, ודיברו באופן כללי על נושא מים, אך כבר זמן רב נמצאים אקוויפר,

אקוויקלוד וכל יתר המונחים בכל ספרי הלימוד ובפי כל המהנדסים, ואינני רואה סיבה לבוא עכשיו ולהמציא מונח עברי לאקוויפר דווקא. נכון שיש ההוגים את המילה שלא כהלכה, אבל גם את המילה דִּלְפֶּק לא שמעתי שהוגים נכון, ואיש באקדמיה לא ביקש לשנותה. בדרך כלל הציבור איננו קורא את המילה אקוויפר, אלא שומע אותה ברדיו ובטלוויזיה. לפיכך כל שצריך לעשות הוא ללמד את אנשי הרדיו והטלוויזיה כיצד להגות אותה, כשם שמלמדים מילים רבות אחרות.

מ' קיסטר: אין כוונתנו לתת הגדרה למילה אקוויפר שבשימוש מקצועי, והוועדה לא ראתה עצמה כמי שבאה למצוא חלופה עברית למילה אקוויפר על כל שימושיה. מילולית אקוויפר הוא נושא מים, ואין ספק שמדובר על הכלי ולא על הנזול. אך ייתכן הבדל בין מילה בשימושה המקצועי למשמעותה בציבור הרחב, ואפשרי מעתק סמנטי מן השכבה אל המים.

כפי שאני רואה את הדברים, השאלה היא שאלה מעשית: איך לפתור את בעיית השימוש המסוים שבפי הציבור, אקוויפר במשמעות 'מאגר מי תהום' – בלי קשר לסוג הסלע ולנשיאת המים? מי תהום הוא צירוף נפלא, אבל אי אפשר לקרוא לאקוויפר החוף מאגר מי תהום החוף.

א' טריינין: כפי שנאמר לפניי, יש כאן בעיה עם מילים מקצועיות המשמשות בציבור הרחב. אם אקוויפר היא מילה מקצועית ואנשי המקצוע רוצים להשאירה בלועזית, אינני רואה בכך בעיה. אבל לא הייתי נותן למנעול שאמור לשמש בציבור הרחב שם על פי המנגנון שלו, אם בין המנגנון ובין מה שנראה לעין אין ולא כלום. לאדם המצוי הצורה היא הקובעת.

אשר למילה מדגנים, לדידי התחילית מ"ם מקנה לשם משמעות של מתקן או של מקום שמגדלים בו דגנים, ואינני חושב שהשיקול בדבר מילה כללית שמביעה דבר מצומצם יותר הוא שיקול מכריע. בסוגי המלחים השונים נמצא אבץ גפרייתי ונחושת גפרייתית, אבל מלח רגיל – הידוע כמלח בישול – גם הוא נכלל בסוגי המלחים. הייתי מסתפק אפוא במילה דגנים גם למוכן המצומצם.

מ' אזר: ראשית, גם בעיני המילה מדגנים מיותרת. שנית, אני רוצה לחזק את דברי האד' אירמאי בנוגע לקביעת שם המנעול; אחד מסוגי הברזים הוא ברז כדורי, והוא נקרא כך על שום כדור הסמוי מן העין.

לגבי אקווה, בתחילה הייתי בדעה שמדובר במונח מקצועי ושעלינו להשאיר את ההחלטה בעניינו לבעלי המקצוע. אבל אני מקבל את הרעיון לחפש דרך פשוטה בעברית לבטא את המושג 'מאגר מי תהום'. המילה אקווה טובה בעיניי, ולשם קביעתה איננו צריכים לאנשי מקצוע.

א' אבנר: בכל ההצעות שהועלו כחלופה עברית לאקוויפר אין אחת שאין בה בעיות. לכן נראה לי שלא לקבוע חלופה עברית. אין כל בעיה בצירופים כגון אקוויפר החר, למעט השגיאות שאנו שומעים בהגיית המילה אקוויפר. על כן הדבר הפשוט ביותר במקרה זה

הוא לבקש מיועצי הלשון ברדיו ובטלוויזיה שיקפידו על הגייה נכונה של המילה הלועזית אצל הקריינים והשדרים. מכיוון שיש לרדיו ולטלוויזיה השפעה מכרעת על ההגייה הכללית, אני סבור שיהיה בכך לפתור את הבעיה ברובה. בעניין המנעול, מכיוון שממילא מוצע צירוף של שתי מילים, איני סבור שמנעול כדורי עדיף ממנעול שפופרת. לכן אפשר לקבל את ההצעה מנעול שפופרת.

ר' גדיש: כל המנעולנים שדיברנו אתם התנגדו לשמות שהתבססו על המנגנון הפנימי של המנעול.

א' חזן: אני רוצה ללמד זכות על מדגנים. תרבות אכילת המדגנים הולכת ופושטת, ומדפים שלמים במרכולים מיוחדים להם. שאלתי בביתי כמה זוללי מדגנים, והמילה מצאה חן בעיניהם. גם בעיני עדיפה הצעה זו מן הצירוף דגני בוקר.

ש' נאה: בתור משתמש רגיל בשפה אינני חושב שבשימוש במילה אקוויפר יש הבחנה בין המים שנקווים ובין המקווה שנושא את המים. המעבר הסמנטי מן המקווה אל המים הוא כל כך טבעי, שלא שמים לב אליו. גם בחדשות אנחנו שומעים על אקוויפר זה או אחר שעלול להתייבש, והכוונה איננה לכלי אלא למים. תהא משמעות אקוויפר אשר תהא, המילה אקווה מתאימה לשמש תמורתה, ואני חושב שזאת הזדמנות להביא מילה יפה לקהל המשתמשים.

אשר למנעול הכדורי, אני מציע את הצירוף מנעול נצרה. בחלק גדול מן המקרים קבוע בידית הדלת כפתור, והלחיצה עליו נוצרת את המנעול מלהיפתח.

ר' גדיש: הבעיה היא שבמקצת המנעולים מן הסוג הזה נועלים את הדלת על ידי סיבוב מפתח בידית. מכל מקום מאחר שמדובר בהצעה חדשה, עלינו לבדוק אותה עם המנעולנים.

ר' אלמגור-רמון: קודם כול אני רוצה להודות לאד' אירמאי על ההסבר למונח אקוויפר. אולם העובדה שזהו רק אחד מסדרה של מונחים אינה צריכה להיות מכשול בפני קביעת חלופה עברית לאקוויפר בלבד. בעוד שהמילה אקוויפר היא כמעט יום-יומית, במונחים כגון אקוויקלוד לא נתקלתי מעולם בשידורים ברדיו. אם ביום מן הימים יהפכו גם הם למילים בשימוש כללי, נידרש אף להם. כרגע אנחנו מחפשים חלופה לאקוויפר, וכפי שאני רואה את הדברים, אחד היתרונות בהצעה אקווה שהיא עוקפת את ההתלבטות בין הכלי למים. בירור אצל כתבינו העלה – כפי שסבר האד' נאה – שהם באמת משתמשים באקוויפר פעם כך ופעם כך, והמילה אקווה יכולה בקלות להביע הן את הכלי הן את המים שבתוכו.

א' יבין: נוכל אפוא לומר שאקווה איננה אקוויפר, אלא לפי השימוש – מאגר מי תהום'.

ש' אירמאי: מאגר מי תהום זה groundwater base, והמילה אקווה יכולה להיקבע תחתיו.

א' ממך: אפשר לקבוע שהמילה אקווה תהיה ההיפרונים, כלומר המונח הכולל לאקוויפר, אקוויקלוד ודומיהם.

אשר למדגנים, אני חושש שאם ייבחר הניקוד מְדַגְגִים, צורת הנסמך מְדַגְגִי תשפיע על צורת הנסמך של דְגָגִים, ונשמע יותר ויותר דְגָגִי במקום דְגָגִי. אני מעדיף אפוא את צורת הנפרד מְדַגְגִים ואת צורת הנסמך מְדַגְגִי או אף את צורת הנפרד מְדַגְגִי, הקרובה אל מְדַגְגִי.

י' בלאו: אף שהדמיון של ההצעה אקווה מן השורש קו"י למילה הלטינית aqua איננו בכוונת מכוון אלא בדיעבד, אני רואה בתוצאה זו חיסרון ולא יתרון. שלא כמילה מופינים, משחק המילים בין אקווה למילה המלומדת אקוויפר איננו שקוף, וזה יעמוד לה לרועץ. מוטב לדעתי שלא לקבל מילה מלקבל מילה לא טובה. בעניין מדגנים אני מסכים עם הדעה שאין כל צורך לחדש מילה.

מ' בראש: אם אין הערות נוספות, ניגש להצבעה. למילה מדגנים הוצעו כמה ניקודים, אבל תחילה אעמיד להצבעה את השאלה אם לחדש מילה או שהמילה דגנים תוסיף לשמש גם לכך.

הצבעה

בעד מדגנים – 10

נגד – 9

בעד מְדַגְגִים – 9

בעד מְדַגְגִים – 4

הוחלט: מְדַגְגִים (cereals).

בעד מְנַעוּל פְּדוּרִי – 8

בעד מְנַעוּל שְׁפּוּפְרֵת או שְׁפּוּפְרֵתִי – 6

הוחלט: מְנַעוּל פְּדוּרִי (tubular lock).

מ' בראש: אני מציע שאם תחליט המליאה לקבל את המילה אקווה, היא לא תעמוד חלף המונח הלועזי aquifer, אלא במקום השימוש העברי במושג אקוויפר, כלומר 'מאגר מי תהום'.

הצבעה

בעד אַקְוֵה – 14

נגד – 4

הוחלט: אַקְוֵה (מאגר מי תהום, "אקוויפר").

ג. מונחים שונים: מעגנה, שדרוג

הודעת הוועד המשותף לוועד המינוח ולוועד הדקדוק

מובאים כאן שני מונחים שנדונו בוועד המשותף לוועד המינוח ולוועד הדקדוק שלא במסגרת רשימת מונחים של ועדה מקצועית.

1. מעגנה – מרינה (החלטה משנת התשנ"ג)
 2. שדרוג – regrading; שדרוג עולה – upgrading; שדרוג יורד – downgrading
- הערה: סתם 'שדרוג' הוא לרוב 'שדרוג עולה'.

מ' בר-אשר: שתי המילים האחרונות שאנחנו מתבקשים לאשר מגיעות למליאה מן הוועד המשותף לוועד המינוח ולוועד הדקדוק. תוסיף דברים בעניינן הגב' גדיש.

ר' גדיש: המילה מעגנה נתאשרה בוועד המינוח עוד בשנת התשנ"ג אך לא הגיעה מעולם לדיון במליאה, ועתה הזמן לגאלה משכחה.

המילה שדרוג אושרה בעבר בוועדה למונחי תחבורה ואחר כך במליאה כחלופה ל-regrading. מאחר שנשאלנו חזור והישאל בהקשרים שונים על upgrading ועל downgrading, חזר ועד המינוח לדון בסוגיה שלא מטעם ועדת מינוח מסוימת, וההחלטה מובאת לאישורכם: שדרוג הוא regrading, ולו שני סוגים – כלפי מעלה וכלפי מטה. כאשר נדרשת הבחנה בין השניים, מדובר בשדרוג עולה ובשדרוג יורד, אבל מאחר שרוב השדרוגים הם כלפי מעלה, כשאין נדרשת ההבחנה שדרוג סתם הוא שדרוג עולה.

ש' נאה: מה יהיה הפועל המציין שדרוג עולה ושדרוג יורד?

ר' גדיש: שדרג מעלה ושדרג מטה.

א' חזן: בציבור מקובל השדרוג בעיקר בתחום המחשבים, והוא נוהג לשדרוג עולה בלבד. על כן אינני חושב שכדאי להוסיף לו את המשמעות היורדת. אם יש בתחום כלשהו שדרוג יורד, צריך לדעתו למצוא לו מונח אחר לגמרי.

ר' גדיש: אנשי ועדת התחבורה הם שעמדו על כך ששדרוג ייקבע לשני הכיוונים. כך לפחות נוהג בחוזי הטיסה עם הנוסעים. אדם שאמור לטוס במחלקת עסקים, אפשר לשדרג את מושבו ולהעבירו למחלקת תיירים. דומה אפוא השדרוג למזל. גם מזל הוא בדרך כלל טוב, אבל יש גם מזל רע.

מ' אור: במילונים שדרוג הוא upgrading. מוצעת כאן הצעה המנוגדת לשימוש המקובל זה שנים.

גב"ע צרפתי: אפשר ששדרוג יהיה upgrading בלבד, ושדרוג יורד יהיה downgrading. תופעה רגילה היא בשפה שמילה מביעה גם ערכים סתמיים וגם ערכים חיוביים. למשל, במילה גודל משתמשים הן לתיאור גודלו של פיל הן לתיאור גודלו של עכבר. על כן שדרוג סתם יכול להיות upgrading.

א' ממך: לפי הצעת האד' צרפתי יחסר מונח ל-regrading. נראה לי שאין לנו בררה אלא לאשר את ההצעה שלפנינו.

מ' בר-אשר: נעבור להצבעה על מעגנה ושדרוג. בעניין שדרוג אנו צריכים למעשה להכריע בין קביעת המינוח על פי הנוהג בציבור ובין קביעת מינוח מדויק יותר, הנותן מענה הן לשם הכולל הן לשני סוגיו.

הצבעה

בעד מעגנה - 15

הוחלט: מעגנה (מרינה).

בעד שדרוג (regrading), שדרוג עולה (upgrading), שדרוג יורד (downgrading) - 8
 בעד שדרוג (upgrading), שדרוג יורד (downgrading) - 5

הוחלט: שדרוג (regrading), שדרוג עולה (upgrading), שדרוג יורד (downgrading);
 הערה: סתם שדרוג הוא לרוב 'שדרוג עולה'.

ד. המשקלים פֶּעֶלֹן, פֶּעֶלֹן

הצעת הניסוח של ועדת הדקדוק
 השמות בְּדִיּוֹן, דְּמִיּוֹן, יְתָרוֹן, סְרַחוֹן, פְּתָרוֹן, שְׁנִיּוֹן שקולים במשקל פֶּעֶלֹן.
 השמות חֶסְרוֹן*, כְּשָׁרוֹן*, פְּתִיּוֹן, רְשִׁיּוֹן שקולים במשקל פֶּעֶלֹן.
 * במקרא: חֶסְרוֹן, כְּשָׁרוֹן.

רקע

לחלו נוסח הכלל (נקבע בישיבות המליאה קמה, כמו משנת התש"ם; ראה הדיון בזיכרונות האקדמיה כז [תש"ם], עמ' 225-236, 245-257), ותוספות לו שהובאו במהדורת העיצוב של יחללות בדקדוקי (סעיף 2.1.5):

א. המילים האלה שקולות במשקל פֶּעֶלֹן (אחרי אל"ף וחי"ת סגול, לפני עי"ן פתח):
 אָבִיּוֹן, בְּדִיּוֹן, גְּלָשׁוֹן, דְּמִיּוֹן, חֲבִיּוֹן, חֲלָמוֹן, חֲצִיּוֹן, חֲשָׁבוֹן, יְתָרוֹן, כְּפִיּוֹן, סְבִלוֹן, סְרַחוֹן, עֲלָבוֹן, פְּדִיּוֹן, פְּזָמוֹן, פֶּעֶמוֹן, פְּרִיּוֹן, פְּתָרוֹן, צְבִיּוֹן, קַמְרוֹן, קִשְׁיּוֹן, רְעִיּוֹן, רְפִיּוֹן, שְׁנִיּוֹן, שְׁלֵטוֹן, שְׁרִיּוֹן.
 תוספת: רִיּוֹן (השם הוצא מרשימת פֶּעֶלֹן), אָבְרוֹן, בְּתָרוֹן, גְּבָשׁוֹן, מְרִיּוֹן, שְׁרָטוֹן, תְּלִיּוֹן, בְּרַכּוֹן (דף שמודפסת עליו ברכת המזון), חֲלָבוֹן, כְּבָשׁוֹן, שְׁפִיּוֹן, אָגְרוֹן.

ב. המילים האלה שקולות במשקל פֶּעֶלֹן (עי' הפועל בדגש חזק; בתשלום דגש - פי' הפועל בצירי):

בְּדִיּוֹ, בְּטָאוֹ, בְּטָחוֹ, בְּצָרוֹ, גָּזְרוֹ, גָּלְיוֹ, גָּרְעוֹ, דְּבָאוֹ, דְּרָאוֹ, הָגְיוֹ, זָקְיוֹ, זָרְוֹ, חִדְלוֹ, חִנְרוֹ, חִזְיוֹ, חִלְדוֹ, חִסְיוֹ, חִשְׁכוֹ, חִסְרוֹ, חִפְזוֹ, יָרְקוֹ, כְּחִלוֹ, כְּלִיוֹ, כְּשָׁלוֹ, כְּשָׁרוֹ, נָפְיוֹ, נָצְחוֹ, נָקְיוֹ, עָנְרוֹ, עָבְדוֹ, עָלְפוֹ, עָצְבוֹ, עָרְבוֹ, עָרְגוֹ, עָשָׂרוֹ, פָּסְיוֹ, פָּקְדוֹ, פָּרְעוֹ, פָּתְחוֹ, פָּתְיוֹ, צְמָאוֹ, קָבְעוֹ, קָמְחוֹ, קָנְמוֹ, רָאְיוֹ, רָקְבוֹ, רָשְׁיוֹ, שְׁבָרוֹ, שְׁגִיוֹ, שְׁגָעוֹ, שְׁדָפוֹ, שְׁטָפוֹ, שְׁכָחוֹ, שְׁכָלוֹ, שְׁכָרוֹ, שְׁמָמוֹ, תָּאָבוֹ, תָּמְחוֹ.

תוספת: אֲדָשׁוֹ (אפתיה), תְּרִיּוֹ, וְתָרוֹ, חִלְזוֹ, חֲרָגוֹ (טרָנס), חֲרָבוֹ (גרות התרצ"ד), חֲשָׁכוֹ (blackout), טָרְדוֹ (אובססיה), כְּמָשׁוֹ, נָסְיוֹ, עָפְרוֹ, עָקְרוֹ, פָּכָחוֹ, קָפָאוֹ, שְׁנָרוֹ, שְׁטָיוֹ, שְׁצָפוֹ, שְׁשָׁחוֹ (רפואה), שְׁאָדוֹן (מקביל לשיגרון), הָגְיוֹ.

ברשימות אלו לא נכללו שמות שמוצאם לועזי (כגון הַמְנוֹן, טְמִיּוֹ, סְגִנוֹן, פְּגִיּוֹ), שמות בעלי חיים (כגון גָּזְרוֹ, צְפָעוֹן) ושמות צמחים (כגון דְּבָקוֹן, פְּתָרוֹ).

ועדת הדקדוק החליטה להעביר להכרעת המליאה את השאלה אם לציין בכלל את כל השמות במשקלים אלו או רק את השמות המסופקים. השאלה הובאה לישיבת המליאה רמט [ראה לעיל, עמ' 140]. במליאה ניכרה מגמה להתיר בשמות אחדים את שתי הצורות הנוהגות. עם זאת הוסכם להחזיר את סוגיית שני המשקלים לוועדת הדקדוק לעיון נוסף.

בעקבות הדיון במליאה ניסתה המזכירות המדעית לגבש הצעת החלטה שלפיה ייערכו השמות במשקלים פֶּעֶלֹן, פֶּעֶלֹן בשלוש קבוצות:

- (א) שמות השקולים במשקל פֶּעֶלֹן.
- (ב) שמות השקולים במשקל פֶּעֶלֹן.

(ג) שמות המותרים בשני המשקלים [כאן ייכללו השמות שהדוברים מתלבטים בהם]. בקבוצה (ג) נאספו השמות האלה: דְּמִיּוֹ/דְּמִיּוֹ, יְתָרוֹ/יְתָרוֹ, חִסְרוֹ/חִסְרוֹ, כְּשָׁרוֹ/כְּשָׁרוֹ, סְרָחוֹ/סְרָחוֹ, פְּתִיּוֹ/פְּתִיּוֹ, פְּתָרוֹ/פְּתָרוֹ, רְשִׁיוֹ/רְשִׁיוֹ, שְׁוִיּוֹ/שְׁוִיּוֹ.

ועדת הדקדוק הסתייגה מרשימת השמות שבקבוצה (ג), שכן קשה לדעת מה הם השמות שהדוברים מתלבטים בהם (ואילו דוברים). מאידך גיסא, הבאת רשימה שאינה סגורה פירושה שכל שם במשקלים אלו יכול להיכלל בקבוצה (ג). נוסף על כך לא נראה שיש מקום לפרט את כל השמות בקבוצות (א) ו(ב). הוועדה גם הביעה אי־נחת מן הרעיון להתיר את קיומם של שמות בשני המשקלים גם יחד. על כן הוחלט לדבוק בהחלטה הקיימת ולשנות רק את דרך הבאת הכלל.

מ' בראש: אנו חוזרים לשאלת דקדוק שכבר נידונה במליאה לא פעם - השמות הנשקלים במשקלים פֶּעֶלֹן, פֶּעֶלֹן. תקדים דברים לדיון הגב' גדיש.

ר' גדיש: בתחילה נתחברו רשימות של שמות השקולים בכל אחד משני המשקלים. כדרכן של רשימות התעורר הצורך להשלימן ולעדכן, והלך וניטשש הגבול שבין דקדוק למילון. המזכירות המדעית הציעה אפוא שלא להביא ברשימות שבכללים את כל השמות, אלא רק את השמות המסופקים, כלומר השמות שהדוברים פוסחים בהם על שתי הסעפים. אדם מתלבט בשם שאיננו ברשימות, יפנה אל המילון וימצא את מבוקשו על נקלה. אם כן אין בהצעת ועדת הדקדוק כדי לשנות את הכלל הקיים אלא לפשטו.

י' רצהבי: אם במקרא באות במפורש הצורות חִסְרוֹ, כְּשָׁרוֹ, אני חושב שטעות לקבוע שבלשון ימינו השמות האלה הם במשקל פֶּעֶלֹן. שלא כמשקל פֶּעֶלֹן, משקל פֶּעֶלֹן

דגוש הוא, ומדוע נכשיל בשמות אלו את הציבור כשנבקשו – לפחות תאורטית – לבטא דגש חזק – חִפְרוֹן, כְּפָרוֹן – במקום שאפשר לוותר עליו? כל שם במשקלים אלו שיש לו מסורת ניקוד, רק צורתו המסורה לנו כשרה. היא ולא אחרת.

א' אבנר: איני סבור שצריך לפסול צורה זו או אחרת, מאחר שמדובר בשתי חלופות למשקל אחד והשאלה בעיקרה היא שאלה מילונית. אפשר להעיר שלגבי רוב המילים יש עדיפות לצורה במשקל זה או במשקל זה – לפי מה שנתגבש בשפה במהלך הדורות. אבל לא נבוא לפסול את הצורה האחרת. זהו גם פתרון ראוי לבעיה כמו חִפְרוֹן וְכָפְרוֹן.

מ' בראש: ניסוח כזה פירושו שהאקדמיה מכשירה גם צורות כגון בְּיִזֶן, בְּטָחוֹן, גְּלִיזֶן.

א' אבנר: מי שאומר גְּלִיזֶן במקום גְּלִיזֶן משתמש בצורה שאיננה מקובלת, אבל אינו חוטא לחוקי הלשון.

י' בלאו: איננו יודעים כיצד נתהווה מבחינה היסטורית משקל פְּעֻלוֹן. מתקבלים על הדעת דברי האד' אבנר שמדובר בשני משקלים קרובים, אבל אין דבר זה מענייננו כאן. מבחינה סינכרונית יש בצורות הנפרד בשני המשקלים הבדל מובהק, ולמעשה אין דרך לדעת מה נשקל באיזה משקל עד שפותחים את המילון. הקושי מחמיר בגלל הבדלי הכתיב על פי כללי הכתיב חסר הניקוד: משקל פְּעֻלוֹן נכתב לעולם בלי יו"ד, ואילו משקל פְּעֻלוֹן נכתב ביו"ד אפילו בנטייה. פתרון לבעיה זו יכול לבוא מתיקון כללי הכתיב חסר הניקוד, למשל לקבוע ששני המשקלים יכתבו תמיד ביו"ד. אמת, אם הקריאה יו"ד לציון התנועה i בדרך כלל אינה נכתבת בהברה בלתי מוטעמת הסגורה בשווא, אבל בדיוק דבר זה אנחנו עושים בנטיית משקל פְּעֻלוֹן, כגון זיכרוני, זיכרונות וכיו"ב. אינני בעד טשטוש ההבחנה בין שני המשקלים בדיבור, ולא זו היא הצעת ועדת הדקדוק, אבל אם טשטוש ההבחנה ביניהם בכתב, לא יהיה זה בחזקת אסון.

מ' בראש: כללי הכתיב חסר הניקוד צריכים עוד הרבה תקנות מרחיקות לכת, אבל איני רוצה להתחיל לשנותם בדלת האחורית, ואיני רוצה שהמליאה תעסוק אגב אורחא בשאלות עקרוניות של כתיב. מן הראוי ששאלה כזאת, אפילו היא מצומצמת למשקל אחד, תידון תחילה בוועדת הדקדוק.

מ' אזר: איש אינו חושב לומר בְּטָחוֹן במקום בְּטָחוֹן או פְּזִמוֹן במקום פְּזִמוֹן. רוב השמות במשקלים אלו צורתם ידועה, ואין לגביהם ספק. ואולם רק בשמות המוטופקים – ומדובר בקבוצה מצומצמת וסופית של שמות – אפשר לתת חופש לדוברים לומר כך או כך, ולא לקבוע כהצעת ועדת הדקדוק ששם זה יישקל במשקל פְּעֻלוֹן ושם זה במשקל פְּעֻלוֹן דווקא. כך יתאפשר לומר גם פְּתָרוֹן וגם פְּתָרוֹן, גם חִפְרוֹן וגם חִפְרוֹן.

א' אלדר: קשה מאוד לקבוע כלל חד-משמעי בשני המשקלים הללו, וצריכה להיות מידה מסוימת של שרירות דעת כדי להחליט בחלק מן השמות לכאן או לכאן. עם זאת

מאחר שבחלק גדול של השמות האלה אין לנו תיעוד במקורות לשם או לצורת הנפרד שלו, ולכאורה אין לנו אלא לקבוע קביעה שרירותית לאן לשייכו, צריך לתת במקרים אלו את הדעת לצורה הרווחת בציבור. אינני רואה מה הטעם לקבוע למילה שאין מסורת לצורת הנפרד שלה, דווקא את הצורה שאינה נוהגת בציבור. אם רוב הדוברים אומרים יִתְרוֹן אבל במקרא יש הצורה יִתְרוֹן, אנחנו יכולים להצדיק את החלטתנו, אך לא כן במילה פְּתָרוֹן. במקרא אין צורת הנפרד, ומדוע נחליט על פְּתָרוֹן דווקא כשרוב הציבור – גם ציבור המשכילים – אומר פְּתָרוֹן?

את המילה פְּדִיּוֹן אני מוצא ברשימה של משקל פְּעֻלוֹן, אבל בעוד במקרא באה רק צורת הנסמך, הצורה פְּדִיּוֹן מאוששת מכתב יד קאופמן למשנה. אינני בא לומר שהציבור נוהג לומר פְּדִיּוֹן ולא פְּדִיּוֹן, אבל אם יש מידה של שרירותיות בשמות הלא מסופקים, באלה המסופקים השרירותיות גדולה על אחת כמה וכמה. בעבר עסקתי במשקל פְּעֻלוֹן במחקרי על מסורת אשכנז הקדומה. במסורת זו, הקרובה למדיי למסורות איטלקיות וספרדיות קדומות, הדברים דומים לעברית בת ימינו, כלומר נטייה לכיוון משקל פְּעֻלוֹן. למשל סְרַחוֹן ולא סְרַחוֹן. לפיכך אף שאינני בעד טשטוש ההבדל בין שני המשקלים, הייתי מצפה שאם מחליטים החלטות שרירותיות כך או כך, במקרים שבציבור המשכיל רווח השם במשקל פְּעֻלוֹן, תקבע כך גם ועדת הדקדוק.

ע' גונן: גם דעתו של האד' דותן לא הייתה נוחה מן הקביעה בנוגע לשם סְרַחוֹן. הוא אמר שאם יבוא למליאה, ידבר עליה.

י' בלאו: חסד נעשה עם הוועדה שלא ידענו את שלל המסורות מלשון חכמים ומימי הביניים, שאם לא כן היינו מתקשים אף יותר. עם זאת ראיות אלו שייכות לשלבים אחרים של הלשון, ונכון לדעתי לבוא היום ולהסתמך במידה רבה על המצוי במילונים. על פי רוב עולות בקנה אחד קביעותיהם של המילונים אלה עם אלה.

ר' גדיש: אני מבקשת להדגיש שהוועדה איננה מעלה הצעה חדשה. כבר בשנת התש"ם קבעה המליאה שיתרון, פדיון, פתרון ושוויון שקולים במשקל פְּעֻלוֹן. כל שניסינו לעשות הוא לנסח את הדברים בצורה פשוטה יותר שתפטור מן הצורך להוסיף חדשים לבקרים שמות שאין כל מחלוקת לגביהם המצטרפים לרשימות איך-סופיות. הקולות הנשמעים כאן במליאה לפתוח את הרשימות לעיון מחדש ולהתיר במקצת השמות את שתי הצורות, נשמעו במליאה גם לפני חצי שנה. אבל ועדת הדקדוק לא קיבלה עמדה זו, והיא מציעה להשאיר את הדברים בעינם אך לנסחם מחדש.

מ' בריאשר: ובכל זאת שבה ועולה כאן הצעה מפי האד' אבנר ואלדר לפתוח את הרשימות להערות החברים.

א' אלדר: רשימת השמות נתקבלה בשנת התש"ם, כלומר המורים מלמדים לפיה לפחות עשרים שנה. אמנם זהו נימוק מדוע לא לגעת בה, אבל מצד שני אפשר לראות שבשמות

כגון יתרון ופתרון לא הועילה קביעת האקדמיה ולא הועילו המורים. רוב הציבור, כפי שאני שומע את דיבורו, מוסיף לשקול אותם במשקל פֶּעֶלֶן. אם יש באפשרותנו להכשיר את השגיאה, מדוע לא?

ש' נאה: אני חושב שהשמות חיסרון ויתרון צריכים להיות באותה קבוצה. אם לא נעשה כן, הן ממילא תיגררנה זו אחר זו.

מ' בראש: אני רואה שעוד נדרשת עבודה על שני המשקלים הנדונים, ואני מציע להחזירם לוועדת הדקדוק. אולם תידרש גם עזרת יתר חברי האקדמיה בהגשת הערותיהם והצעותיהם לוועדה.

הוחלט להעביר את הסעיף לדיון חוזר בוועדת הדקדוק.
[הערת העורך: ראו להלן, ישיבה רנה, סעיף ט.]

ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

1. נוסח חדש של הכלל למשקלים פֶּעֶל, פֶּעֶל [החלטות בדקדוק, סעיף 1.5]
א. השמות שאפשר להוסיף עליהם סיומת לנקבה (כלומר שמות המביעים תכונה או עיסוק) הם במשקל פֶּעֶל, כגון אָדִיב, בְּהִיר, טָעִים.
מכלל זה יוצאים ארבעה שמות מן המקרא: אָוִיל, גָּבִיר, פָּסִיל, נָצִיב.
בכלל זה גם שמות בעלי חיים – בין שנוהגת בהם צורת נקבה ובין שאין נוהגת, כגון זָמִיר, פָּרִישׁ, לָבִיא. יוצא מכלל זה השם חֲזִיר.
ב. השמות האחרים, שאין גוזרים מהם נקבה (שמות שאינם מביעים תכונה או עיסוק), הם במשקל פֶּעֶל, כגון פָּבִישׁ, פָּרִיט, שְׁתִּיל.
מכלל זה יצאו שמות המביעים פעולה חקלאית או עונה חקלאית, כגון קָטִיף, אָבִיב; והשמות המנויים להלן, שניקודם בקמץ נתקבל במילוניים ובמסורות עדות ישראל.
ואלו השמות: אָמִיר, אָפִיק, אָרִיג, בָּסִיס, גָּבִיעַ, גָּבִישׁ, גָּדִישׁ, גָּלִיל, גָּרִיד, חָלִיל, חָמִיץ, חֲצִיר, טָפִיחַ (מעין דל), זָמִיר, זָצִיעַ, כָּפִיס, פָּרִיךְ, גָּתִית (פצע), לָבִיד (עץ לבוד), לָגִין, לָהִיט, מָלִיחַ, מָרִישׁ, נָזִיד, נָתִיב, נָתִיד, סָדִין, סָחִישׁ, סָפִיחַ, סָרִיג, עָגִיל, עָמִיר, עָסִיס, עָרִיס, עָתִיד, פְּתִיחַ, פְּתִין, צָמִיד, צָנִיף, צָעִיף, צָרִיף (מלח בישול), צָרִיר (כלי), קָדִים, קָלִיעַ, קָמִיר, קָרִין, רָבִיד, רָקִיעַ, שָׁבִיט, שְׁחִיס, שְׁטִיחַ, שְׁמִיר, שְׁפִיר, שְׁרִיד, שְׁתִּית, תָּמִיד.
הערה: לא הובאו ברשימה שמות צמחים דוגמת לָכִיד ושמות זרים דוגמת סָטִין. כמו כן לא הובאו ברשימה השמות ממשקל פֶּעֶל חדגוש – רָהִיט, שְׁרִיג.
[הערת העורך: בישיבה רפג (י"ד באייר התשס"ה, 23 במאי 2005) שונה נוסח הכלל כולו; האמור בראש הסעיפים א, ב היה להנחיה לוועדות המחודשות מילים, והובאה רשימה של כמה שמות משני המשקלים.]

2. צורתן של מילים שונות:

1. אָבִיחַ, אָבִיחַת (בייית דגושה וקמוצה).

2. פֶּחֶל (ח"א בפתח); ויש האומרים פֶּחֶל.
3. השם קָרַב מינו זכר (כמקובל במילונים).
4. צורת היחיד של עֲתִיקוֹת היא עֲתִיקָה.
5. הפועל יִחְקִיף ינוקד על דרך גזרת פ"נ בכל משמעויותיו: חֲקִיף (ולא חֲקִיף).

מ' בר-אשר: כמקובל, החלטות ועדת הדקדוק שהופצו בהודעה למליאה ולא נתקבלו עליהן השגות מתאשרות מאליהן.

אושרה הודעת ועדת הדקדוק.

1. אישור זיכרונות מליאת האקדמיה לשנים התשנ"ז-התשנ"ח-התשנ"ט

מ' בר-אשר: אחרון אחרון חביב – אני מבקש לאשר את זיכרונות האקדמיה לשנים התשנ"ז-התשנ"ט (ישיבות רל-רמח).

אושרו זיכרונות הדברים של ישיבות רל-רמח.